

Älgbetesskador i tallungskog

Tiveden ÄFO 2014

Inom förvaltningen av älg och skog eftersträvas en älgstam som inte orsakar betesskador på tallungskog som överstiger de mål som formulerats för ett förvaltningsområde. På uppdrag av Sveaskog AB har Svensk Naturförvaltning AB inventerat älgbetesskador i Tiveden (ÄFO) för sjätte året i följd. Andelen ettåriga skador (fjolårsommar och senaste vinter) var 18,6 % och prognosen är att 1,5 av 10 stammar står oskadade när skogen växt över betesbegärlig höjd.

METODIK

Inventeringen genomfördes med en metodik anpassad till att på ett effektivt sätt få fram tillförlitliga uppgifter på:

- antal stammar av produktionsträd i tallungskog
- andelen skadade tallar i tallungskog, för tillfället och förändring över tiden
- prognoser över andelen skadade stammar när tallar vuxit över betesbegärlig höjd

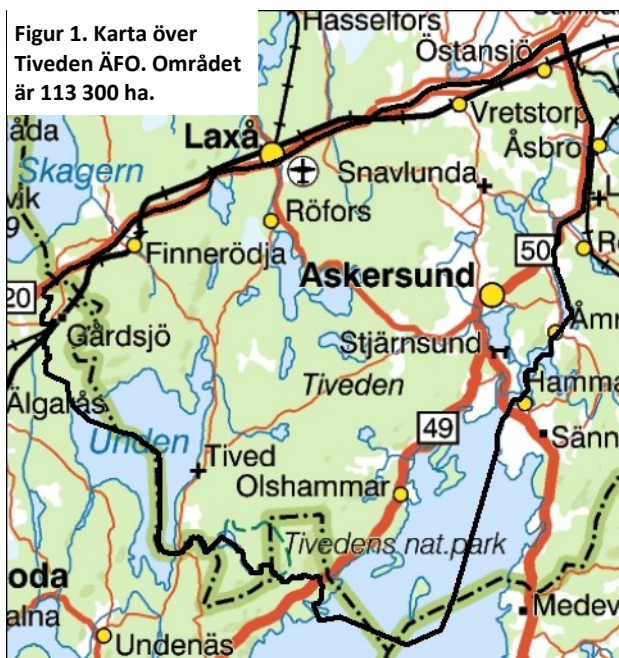
Utöver detta gjordes mätningar för att få information om skottförlust hos tall och förekomst och konkurrensstatus av de betesbegärliga och ur biologisk mångfaldssynpunkt viktiga arterna rönn, asp, sälg och ek (tillsammans kallade RASE). Endast ungskog hårt exponerad för älgbete (mellan 4 och 15 år vilket motsvarar i stort sett höjder mellan 0,5 och 4 meter) och med en viss mängd tall (minst 10% av stammarna av produktionsträd) inventerades. Mycket små bestånd (mindre än 0,5 ha) uteslöts.

Skogsstyrelsens register över faktiska avverkningar användes som underlag för att ta ett slumpmässigt stickprov på 30 bestånd. Urval gjordes oberoende av markägare. Bestånd som i fält visade sig inte uppfylla uppställda kriterier (se ovan) ersattes med ett annat slumpmässigt valt bestånd.

I varje bestånd fördelades tio provtytor om 25m² där alla stammar över halva medelmaxhöjden (genomsnittshöjden på de två högsta barrträden) registrerades. Varje registrerad tallundersöktes noga med avseende på skador. Skador klassades med avseende på ålder ("nya" och gamla), typ (toppbete, barknag eller stambrott) och orsak. Innebörden av "nya" skador har inte varit entydigt inom förvaltningen av skog och vilt. Med "nya" skador avses i denna redovisning skador som skett mellan starten på förra årets och innevarande års tillväxtsång. Dessa skador benämns här som ettåriga. Det gjordes även en bedömning om dessa dvs. de ettåriga skadorna skett under (fjolårsommar) eller efter tillväxtsången (vinter)¹.

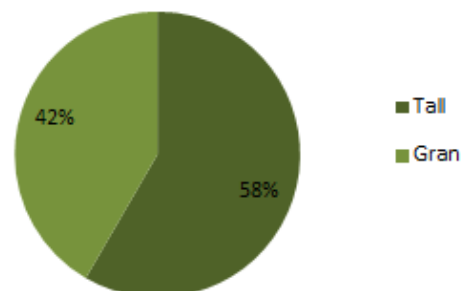
För beräkning av stamtäthet och skadeprognos användes data även från tidigare års skadeinventeringar.

¹Skador som inträffat mellan slutet på senaste tillväxtsång och starten på årets kallas i Skogsstyrelsens metod för älgskadeinventering (ÄBIN) för färsk. I tidigare rapportering av Svensk Naturförvaltning har färsk varit synonymt med ettåriga. För att skapa enhetlighet använder numera även Svensk Naturförvaltning begreppet färsk skador endast för skador som uppkommit under senaste vinterhalvåret.

Tabell 1. Skattat antal stammar av olika trädslag per hektar i tallungskog. Genomsnitt för åren 2009-2014.

Tall	Gran	Björk	Övrigt
1486	1060	3430	190

Figur 2. Fördelning mellan tall- och granstammar i tallungskog. Genomsnitt för åren 2009-2014.

STAMTÄTHET OCH TRÄDSLAGSFÖRDELNING

- Genomsnittlig stamtäthet, för stammar högre än halva medelmaxhöjden, i området skattades till 1486 tallar och 1060 granar (tabell 1). Det innebär att ungefär 6 av 10 barrstammar utgörs av tall (figur 2).

SKADOR: TILLSTÅND OCH TREND

- Andelen tallstammar med ettåriga skador var 18,6% (summan av de två mörkaste sektorerna i figur 3). Merparten (17,9%) av dessa registrerades som färska (skadade under vinterhalvåret).
- Trenden sett över hela tidperioden (2009-2014) är att de ettåriga skadorna ökar (figur 4).
- Mer än 6 av 10 av tallstammarna visade tecken på någon ettårig och/eller äldre älgbetesskada (figur 3).
- De ettåriga skadorna dominerades av toppskottsbetning (17,9%). Stambrott och barknag förekom på 0,2% respektive 0,2% av stammarna.

SKADERISK OCH PROGROS

- Den årliga risken för att en *oskadad* tallstam skall skadas skattades till 14,8%. Denna siffra kan användas för att prognostisera hur många stammar man kan förvänta sig är oskadade när träden vuxit ur beteshöjd.
- Om skaderisken består kommer ett genomsnittligt förnygrat bestånd efter 15 år, dvs vid ca fyra meters höjd, att ha 218 oskadade tallstammar per ha (figur 5). Det motsvarar 1,5 av 10 av det totala antalet tallstammar i ett genomsnittligt bestånd.

SKOTTBETE

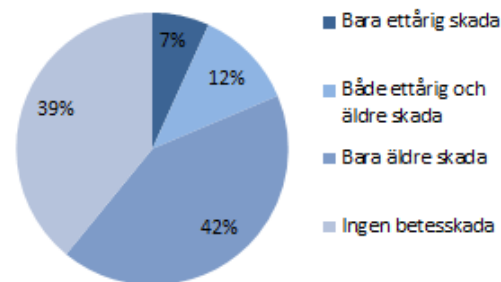
- Andel stammar vars sidoskott betats sedan förra årets tillväxtstart var 50%.

RASE

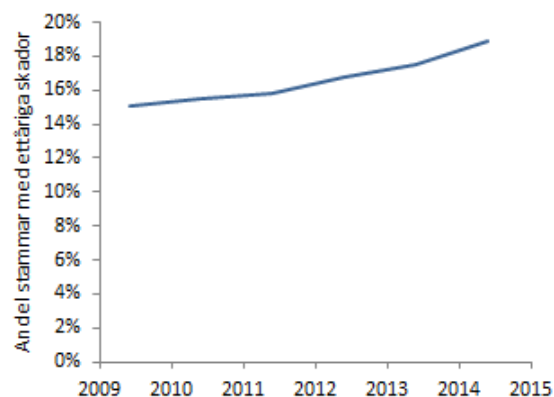
- De allra flesta av provytorna saknade RASE (66%). Av de provytor med RASE hade få en stam högre än medelmaxhöjden (8% av alla provytor). De flesta provytor med RASE hade endast stammar under medelmaxhöjden (26% av alla provytor) och hade nästan alltid sin högsta stam av RASE toppbetad.

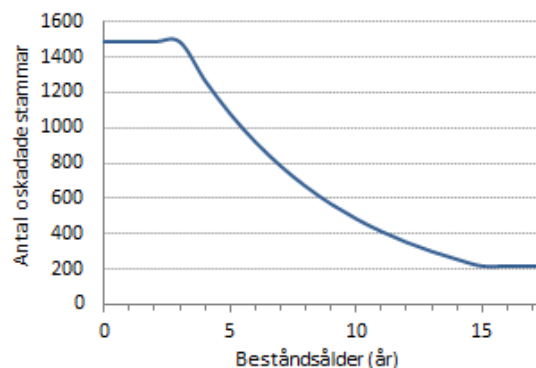
Foto: Johan Truvé

Figur 3. Andel tallstammar med och utan skador. Observera att *Bara ettåriga skador* och *Både ettåriga och äldre skador* tillsammans utgör andel stammar med ettåriga skador. Värden i figuren är avrundade till heltal.

Figur 4. Utveckling av andel stammar med ettåriga betesskador (skador från föregående till innevarande års tillväxtstart). Värden utgår av glidande treårsmedel.

Figur 5. Prognos av antalet tallstammar utan viltbetesskador i ett genomsnittligt bestånd. Beräkningarna utgår från skattat antal stammar per ha (data 2009-2014) och skattad skaderisk (data 2014).